

POSICIONAMIENTO ACADÉMICO SOBRE BECAS E AYUDAS AO ESTUDO

CREUP

Coordinadora de Representantes de
Estudiantes de Universidades Públicas

Este posicionamento foi proposto e redactado na súa fase de borrador pola Comisión Executiva Ampliada de CREUP e aprobado pola súa Asemblea Xeral o 20 de xullo de 2020, na 67ª Asemblea Xeral Ordinaria realizada na Universidade Complutense de Madrid e na Universidade Politécnica de Madrid.

ÍNDICE

1. Contexto	2
1.1. Evolución do modelo actual	2
2. O modelo que queremos	4
2.1. Obxectivos do modelo	4
2.2. Presuposto e financiación	5
2.3. Cuantías	6
2.4. Criterios académicos	7
2.5. Criterios económicos	8
2.6. Discapacidade e violencia de xénero	9
3. Participación do estudiantado	9
4. Conclusión	10

1. Contexto

O actual modelo de bolsas estatal leva practicamente desde 2012 sen ningunha modificación substancial. Desde CREUP entendemos que este modelo está obsoleto e que tería que ser sometido a debate por parte dos colectivos de estudantes e o Ministerio para a súa modificación e adaptación á realidade actual.

As necesidades do colectivo estudantil han sufrido cambios drásticos nos oito anos nos que o modelo permaneceu fixo, sen adaptarse ao avance da sociedade, ocasionando graves prexuízos económicos e sociais ao estudantado, que deberon liquidarse con entradas prematuras ao mercado laboral máis precario, axuda do núcleo familiar no caso no que poida prestarse, ou mesmo, dispoñendo de parches financeiros ofrecidos polas Comunidades Autónomas en forma de axudas a situacións sobrevividas.

O Ministerio de Educación, Cultura e Deporte, publicou a Real Decreto-Lei 14/2012, de medidas urxentes de racionalización do gasto público no ámbito educativo, que implicou graves subidas dos prezos públicos na maioría de Comunidades Autónomas, profundando nas diferenzas xa existentes entre distintas rexións. Esta medida, co endurecemento dos criterios académicos das bolsas, supuxo nos últimos anos a saída da universidade de miles de estudantes, crebando o modelo de igualdade de oportunidades no acceso e permanencia na universidade.

O presente posicionamento pretende fixar o modelo que demanda o estudantado das universidades públicas. Non debe entenderse como unha petición de mellora do sistema actual ou como unha adecuación aos modelos europeos: é o requisito mínimo que debe cumprir o noso sistema de bolsas como habilitador do acceso e permanencia no Sistema Universitario Español.

1.1. Evolución do modelo actual

Tal e como vén reflectido no noso Informe sobre o sistema de Bolsas e Axudas ao Estudos da Administración Xeral do Estado, no ano 2012 o Ministerio de Educación, Cultura e Deporte instaurou un novo modelo de bolsas disruptivo co sistema anterior.

Ata ese momento, a partida orzamentaria para bolsas e axudas ao estudo do Ministerio de Educación era variable, ao ser a bolsa un dereito para aqueles estudantes que cumprisen uns determinados requisitos económicos e académicos, esta partida estaba suxeita ao número de estudantes que solicitaban a axuda.

Actualmente, a pesar do incremento no financiamento no sistema de bolsas, este non vai en consonancia respecto ao PIB. Ademais, o número de beneficiarios tamén foi en aumento mentres que a execución en educación universitaria ou equivalente viuse reducida respecto ao 2012. Isto supón unha redución importante do investimento por beneficiario, xa que homoxeneiza a contía recibida por cada estudante, sen ter en conta as posibles casuísticas socioeconómicas de cada bolseiro.

Outro dos motivos que explican o descenso da contía media por estudante son as esixencias académicas. Isto, sumado a que actualmente hai un orzamento fixo para as bolsas, en lugar dun orzamento aberto que cumpra coa demanda de bolsas e cubra a necesidade do estudantado, tendo en conta o gasto excedente ao ano seguinte, provocou que o número de estudantes que perciben a axuda de matrícula de forma exclusiva aumentouse notablemente desde o cambio de modelo. Pódese afirmar que devandito cambio impulsado polo goberno incide na quebra do principio de igualdade de oportunidades no acceso e permanencia á educación, neste caso, á Educación Superior Universitaria.

No ano 2020 o Ministerio de Educación e Formación Profesional e o Ministerio de Universidades, aprobaron unha serie de modificacións parciais no Real Decreto de bolsas actualizando limiares e reducindo requisitos académicos; entre outras medidas. Consideramos positivo este paso, con todo, estas medidas son insuficientes para conseguir un modelo de bolsas que consiga eliminar completamente as barreiras de acceso á universidade.

2. O modelo que queremos

2.1. Obxectivos do modelo

A realidade socioeconómica do estudantado universitario dinos que cada vez é máis difícil compaxinar un estudo a tempo completo, xunto coa necesidade de satisfacer as súas necesidades económicas. Isto sumado aos custos derivados dos estudos e á inestabilidade das políticas educativas, o acceso e permanencia á Universidade cada vez vese máis comprometido.

Por tanto, CREUP solicita:

- Que o obxectivo das bolsas e axudas estatais sexa cubrir tanto os gastos derivados dos estudos universitarios como o custo de oportunidade dos estudantes, debido a que debe ser prioridade do Estado garantir a educación superior universitaria gratuíta.
- Que se introduza a figura das bolsas salario. Estas bolsas han de configurarse como unha ferramenta que permita aos estudantes de renda baixa obter un salario que lle permita dedicarse a tempo completo ao estudo. Este sistema melloraría o rendemento do estudantado que podería permitirse o custo de estudar e vivir.
- Que se elabore un Pacto de Estado no cal se estableza unha política de bolsas e axudas ao estudo que satisfaga as necesidades do estudantado universitario, en tanto que o acceso á Educación Superior é un dereito fundamental.
- Que o obxectivo das bolsas e axudas dadas polas CCAA sexa complementar o modelo estatal e encargarse de custos indirectos asociados á Educación Superior, como vivenda e transporte.
- Que as Comunidades Autónomas implementen bolsas e axudas para situacións sobrevindas.

2.2. Presuposto e financiación

Tal e como se expuxo, o sistema de bolsas e axudas ao estudo é a materialización do dereito fundamental de acceso e continuación da educación superior universitaria, eliminando aquelas barreiras socioeconómicas que o impidan, cunha universidade libre de prezos públicos e con axudas que permitan facer fronte aos custos derivados da súa formación, para investir no seu futuro como estado referente, sen que por iso as propias universidades teñan que sacrificar parte do seu orzamento asignado para cubrir as deficiencias do sistema estatal de bolsas e axudas. Á súa vez, consideramos que o sistema de bolsas e axudas das Comunidades Autónomas debe comprender no seu obxecto fins distintos aos que se pretende cubrir co sistema de bolsas do Estado.

Doutra banda, unha das preocupacións máis importantes manifestadas por CREUP nos últimos anos ten relación coa obrigaón por parte do estudante de devolver a bolsa obtida se no curso no que foi concedida non se superaron o 50% dos ECTS matriculados. Esta situación agrávase naquelas universidades nas que a normativa de permanencia obriga ao estudante para matricularse de polo menos 60 ECTS.

Por tanto, CREUP solicita:

- Que a concesión destas axudas non estea limitada por unha partida orzamentaria. A partida base debería aumentarse como mínimo ata niveis da OCDE, e a dotación final debería cubrir o necesario en función das necesidades reais do estudiantado.
- Que a concesión e o posterior pago de bolsas sexa máis efectivo, posto que moitos estudantes dependen dese diñeiro para empezar o curso académico. Non existe maior barreira económica que depender dun diñeiro que chega a posterior.
- Que se compense ás universidades desde as comunidades autónomas e/ou o Ministerio competente o 100% dos prezos públicos de matrícula dos estudantes bolseiros.

- Que non se esixa o reintegro das bolsas en ningún escenario, dado que a bolsa concédese como un elemento de acceso á Educación Superior e non como un préstamo.
- Que se homoxeneice o tratamento da información para facilitar a transferencia da mesma no baremo das bolsas entre as distintas administracións xestoras e comunidades autónomas.
- Que haxa unha maior comunicación entre a Axencia Tributaria e as unidades e axencias que xestionan as bolsas.

2.3. Cuantías

A distribución actual das contías non satisfai as necesidades reais do estudantado. En primeiro lugar, non distingue entre provincias o cal crea unha desigualdade importante, en especial, na contía de aloxamento xa que o custo do alugueiro non é uniforme no territorio español. Ademais, as bolsas enténdense como a ferramenta que as institucións do Estado utilizan para garantir que calquera estudante poida estudar na Universidade. Con todo, existen contías que se afastan deste obxectivo.

Por tanto, CREUP solicita:

- Que se estude dentro do Observatorio de Bolsas, Axudas ao estudo e Rendemento Académico a necesidade de aumentar as contías das bolsas en función da variación interprovincial do IPC entre a provincia de orixe e a provincia da universidade de destino.
- Que se recuperen os compoñentes de transporte urbano e desprazamento.
- Que se estude a posibilidade de implementar unha serie de servizos públicos dependentes do Ministerio competente como residencias universitarias, transporte urbano, así como oferta cultural para cubrir as necesidades dos estudantes de universidades públicas.
- Que se suprima a variable ligada á excelencia nas bolsas.
- Que a contía máxima de 1500€ recibida en concepto de premios, concursos ou similares aumente de forma progresiva ata os 2500€.

2.4. Criterios académicos

A experiencia demostra que o rendemento do estudiantado non está vinculado unicamente á súa situación académica, senón que se ve influenciado polo seu contexto familiar e social ou polas diferenzas económicas territoriais do Estado. Pero ademais, un dos factores fundamentais para a continuación ou inicio dos estudos é o factor económico, posto que os estudantes con menor renda, que son os principais beneficiarios das bolsas estatais, teñen maiores problemas para obter un bo rendemento académico acorde aos actuais criterios. Por iso, reiteramos a necesidade de non contabilizar os criterios académicos para a obtención dunha bolsa.

Por tanto, CREUP solicita:

- Que as bolsas sexan concedidas en primeira e segunda matrícula con criterios baseados na realidade socioeconómica de cada estudante.
- Que poidan optar tamén á bolsa matrícula os estudantes a tempo parcial do mesmo xeito que o resto de estudantes de forma proporcional ao número de ECTS matriculados.
- Que no caso de esixirse por parte da administración pública unha nota media mínima para a obtención da bolsa, esta nunca supere o 5, de forma que se adecúe á nota de aprobado do Sistema de Educación Superior.
- Que os estudantes matriculados en estudos semipresenciais ou a distancia teñan acceso ás mesmas axudas que o resto de estudantes tendo en conta as condicións socioeconómicas dos mesmos.
- Que non se distinga entre graos e dobres graos imposibilitando a estudantes destes últimos poder percibir o total do importe da súa matrícula. Por tanto, é necesario recoller esta casuística para poder permitir a accesibilidade destes estudos a persoas en calquera tipo de situación socioeconómica.
- Que os estudantes poidan optar á bolsa indistintamente do ano de ingreso aos estudos.

2.5. Criterios económicos

CREUP defende que os únicos factores decisorios na concesión da bolsa deben ser a situación socioeconómica dos estudantes. Ademais entende que as axudas non deben limitarse unicamente á primeira matrícula, en caso de pertenza. Tamén deben terse en conta os complementos de distancia e mobilidade do estudantado respecto a o seu centro de estudo, co fin de garantir a igualdade de oportunidades no acceso e a permanencia no Sistema Universitario Español.

Por tanto, CREUP solicita:

- Que tendo en conta que os criterios de renda son do ano anterior, téñase en conta a excepción de que unha unidade familiar pode sufrir algún prexuízo económico no ano en curso.
- Que deben revisarse os limiares de renda familiar para axustalos á realidade social actual, así como establecer límites máis amplos ao limiar I (destinado ás familias con maiores problemas económicos), considerado polo INE como limiar da pobreza.
- Que os estudantes matriculados en estudos semipresenciais ou a distancia teñan acceso ás mesmas axudas que o resto de estudantes tendo en conta as condicións socioeconómicas dos mesmos.
- Que se reformulen as Unidades Familiares xa que tal e como están agora non son unha representación real da situación que o solicitante sofre.
- Que se modifique a computación dos autónomos. Actualmente, aos traballadores por conta allea só se lles computa todo o facturado. Isto crea un visión totalmente desvirtualizada da situación real do autónomo polo que unicamente deberíaselle atribuír os beneficios que este obtén a partir da súa ocupación.
- Que non se teña en conta para o cómputo do patrimonio a obtención de plans PIVE e/ou outras axudas como as de alugueiro, manutención, axudas sociais de distintos tipo ou subvencións.

2.6. Discapacidade e violencia de xénero

Actualmente só as persoas con discapacidade maior ao 65% poden solicitar unha redución de ata o 50% dos créditos matriculados e un aumento de todas as contías percibidas do 50% fóra da de matrícula, non incluíndose así a garantía que unha universidade non deixe a ninguén de lado nin sequera por discapacidades menores pero aínda así notables.

Por outra banda, aínda que aínda que é certo que nas convocatorias anuais de bolsas adóitase ter en conta ás vítimas de violencia de xénero, isto, non vén recollido no real decreto, de forma que non se pode garantir a continuidade desta contía. Ademais, a documentación requirida para poder optar a esta parte da contía da convocatoria é inmensa e pouco práctica, onde é necesario poder acreditar unha diminución do rendemento en anos anteriores e ademais matricularse en polo menos 30 créditos ou a metade dun curso no caso dunha dobre titulación, quedando en prexuízo o estudantado do último ano.

Por tanto, CREUP solicita:

- Que se reduza a porcentaxe mínima de discapacidade para poder optar a estes complementos ata o 33%.
- Que os límites burocráticos redúzanse e axilícense ademais de eliminar o concepto de rendemento do ano anterior.
- Que se consideren vítimas indirectas de violencia de xénero a todas aquelas persoas que conforman a unidade familiar e non unicamente os fillos e fillas menores de idade.

3. Participación do estudantado

Consideramos que tanto o modelo de bolsas e axudas, como os reais decretos aprobados cada ano actualizando os limiares, criterios e contías deben ser redactados

e aprobados coa participación dos estudantes, nos órganos designados para ese efecto.

Por tanto, CREUP solicita:

- O cumprimento do artigo 4.5 do Real Decreto 1220/2010, do 1 de outubro, polo que se crea o Observatorio Universitario de Bolsas, Axudas ao Estudo e Rendemento Académico, no que se obriga á celebración do Pleno dúas veces ao ano.
- Que á hora de expor os diferentes estudos que abarque o Observatorio de Bolsas, Axudas ao Estudo e Rendemento Académico modifíquese o regulamento interno do devandito órgano para que conte coa participación de CREUP e outras asociacións significativas vinculadas á universidade, a fin de obter resultados que sexan verdadeiramente útiles e representativos da situación actual do estudantado.
- O cumprimento dos artigos 41.1 e 51 k do Estatuto do Estudiante, polo que se lle conceden competencias ao Consello de Estudiantes Universitario do Estado para estar representado e participar no deseño dos programas estatais de bolsas e axudas ao estudo, e na fixación de criterios para a concesión de bolsas e outras axudas destinadas aos estudantes.

4. Conclusión

As medidas expostas no presente documento son imprescindibles para garantir o acceso aos estudantes universitarios que, polas súas circunstancias socioeconómicas, enfróntanse a numerosos obstáculos para poder realizar os seus estudos con garantías. Instamos o ministerio e autoridades competentes en materia de política de bolsas a ter en conta ao estudantado para establecer un modelo de bolsas xusto.